

Stan bezpieczeństwa i higieny pracy w 2003 roku

Zgodnie z art. 34 i 21 ustawy z dnia 4 września 1987 r. o działach administracji rządowej ocenę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy wraz z wnioskami przygotowuje właściwy minister ds. pracy, zaś obowiązek analizowania przez rząd tego zagadnienia wynika z art. 3 ratyfikowanej przez Polskę Europejskiej Karty Społecznej. Materiały te opracowywane są co roku na podstawie informacji uzyskiwanych z poszczególnych urzędów i instytutów (jak: GUS, ZUS, KRUS, PIP, PIS, WUG, PAA, CIOP-PIB, IMP). Przygotowaną przez Ministerstwo Gospodarki i Pracy Ocenę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w 2003 roku po uzgodnieniach międzyresortowych 3 sierpnia br. przyjęła Rada Ministrów. A oto niektóre dane zawarte w tej ocenie.

Wypadki przy pracy

Według wstępnych danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2003 r. zgłoszono **85 440 osób** (w 2002 r. – 80 494 osoby) poszkodowanych w wypadkach przy pracy (bez rolnictwa indywidualnego) – co stanowi **wzrost liczby poszkodowanych o 6,1%** w stosunku do roku poprzedniego (rys. 1). Wypadki przy pracy spowodowały **śmierć 522 osób** (w 2002 r. – 520), tj. **o 0,4% więcej niż w 2002 r.** (rys. 2.), **1005 osób uległo wypadkom ciężkim** (w 2002 r. – 1037), tj. **o 3,1% mniej niż w roku poprzednim** (rys. 3.).

Jedną z konsekwencji wypadków jest niezdolność do pracy osób poszkodowanych. Zgłoszone wypadki przy pracy spowodowały w 2003 roku **3 073 107 dni niezdolności do pracy** (nie są to dane ostateczne, gdyż rzeczywiste skutki mogą być określone dopiero po okresie niezbędnym np. na leczenie i rehabilitację osoby poszkodowanej i są rejestrowane po upływie 6 miesięcy od zaistnienia wypadku). Liczba dni niezdolności do pracy na jednego poszkodowanego zwiększyła się z **34,4** w 2002 r. do **36,2** w 2003 r.

Największą liczbę osób, które uległy wypadkom przy pracy odnotowano w 2003 r. w następujących sekcjach (wg Polskiej Klasyfikacji Działalności):

– przetwórstwo przemysłowe	37,8%
– handel i naprawy	10,0%
– ochrona zdrowia i opieka społeczna	9,3%
– budownictwo	8,5%
– transport, gospodarka magazynowa i łączność	6,8%
– obsługa nieruchomości i firm; nauka	6,8%
– administracja publiczna i obrona narodowa,	
obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	4,1%
– górnictwo i kopalnictwo	3,9%

W 2003 r. **wskaźnik częstotliwości wypadków przy pracy** (mierzony liczbą poszkodowanych na 1000 pracujących) **wynosił 8,24** (w 2002 r. – 7,57), przy czym największą częstotliwość odnotowano w sekcjach: górnictwo i kopalnictwo (**16,34**), przetwórstwo przemysłowe (**13,46**), budownictwo (**11,54**), rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo – bez rolnictwa indywidualnego (**11,35**), rybołówstwo i rybactwo (**10,15**), ochrona zdrowia i opieka społeczna (**10,10**), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (**9,18**), transport, gospodarka magazynowa i łączność (**8,30**), (rys. 4.).

Najwyższe wskaźniki częstotliwości wypadków przy pracy ogółem (bez pracowników cywilnych jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony i bezpieczeństwa publicznego) zanotowano w następujących województwach: **warmińsko-mazurskim (11,81), dolnośląskim (11,33), opolskim (10,99), lubuskim i zachodniopomorskim (po 9,89), wielkopolskim (9,34), podlaskim (8,88) i kujawsko-pomorskim (8,80)**. Najniższe wskaźniki zanotowano w województwach: mazowieckim (5,74), małopolskim (6,64), świętokrzyskim (7,22) i lubelskim (7,24), (rys. 5).

Z informacji GUS wynika, że w 2003 r. w zakładach pracy sektora publicznego 31 151 osób uległo wypadkom przy pracy, z tego 143 osoby poniosły śmierć wskutek tych wypadków, a 257 osób uległo ciężkim wypadkom przy pracy (w 2002 r. odpowiednio – 29 490; 144 i 267). Poszkodowani w wypadkach przy pracy w sektorze publicznym stanowili w 2003 r. około 36,5% ogółu poszkodowanych w wypadkach przy pracy, a ich udział w śmiertelnych wypadkach przy pracy wynosił 27,4% oraz w ciężkich wypadkach przy pracy – 25,6% (w 2002 r. odpowiednio – 36,6%; 27,7% i 25,8%).

Natomiast w zakładach pracy sektora prywatnego wypadkom przy pracy uległo 54 289 osób, z tego 379 – śmiertelny, a 748 – ciężkim (w 2002 r. odpowiednio – 51 004; 376 i 770). Poszkodowani w wypadkach przy pracy w sektorze prywatnym stanowili w 2003 r. około 63,5% ogółu poszkodowanych w wypadkach przy pracy, a ich udział w śmiertelnych wypadkach przy pracy wynosił 72,6% oraz w ciężkich wypadkach przy pracy – 74,4% (w 2002 r. odpowiednio – 63,4%; 72,3% i 74,3%).

Według informacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w 2003 r. przyznano 2 146 rent z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej skutkami wypadków przy pracy, tj. o 4,0% więcej niż w 2002 r. (2064). W 100 przypadkach orzeczono renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji (w 2002 r. – 91) i w 426 przypadkach renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (w 2002 r. – 429).

Jak wynika z informacji GUS, podobnie jak w latach poprzednich głównymi wydarzeniami powodującymi wypadki przy pracy w 2003 r. były: uderzenia – 33,7% ogółu wydarzeń; upadek osób – 32,9%; zderzenie się z ostrymi czynnikami materialnymi – 8,5% oraz działanie szkodliwych substancji chemicznych i innych czynników materialnych – 7,3%.

Dominującą przyczyną wypadków przy pracy w 2003 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, było nieprawidłowe zachowanie się pracownika (53% ogólnej liczby przyczyn). Drugą pod względem liczebności przyczyną była niewłaściwa organizacja (12,9%), z tego niewłaściwa organizacja pracy (6,6%) oraz stanowiska pracy (6,3%). Kolejną pod względem liczebności przyczyną wypadków przy pracy był niewłaściwy stan czynnika materialnego (12,3%), a następnie brak lub niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym (8,6%) oraz niewłaściwe samowolne zachowanie się pracowników (8,5%).

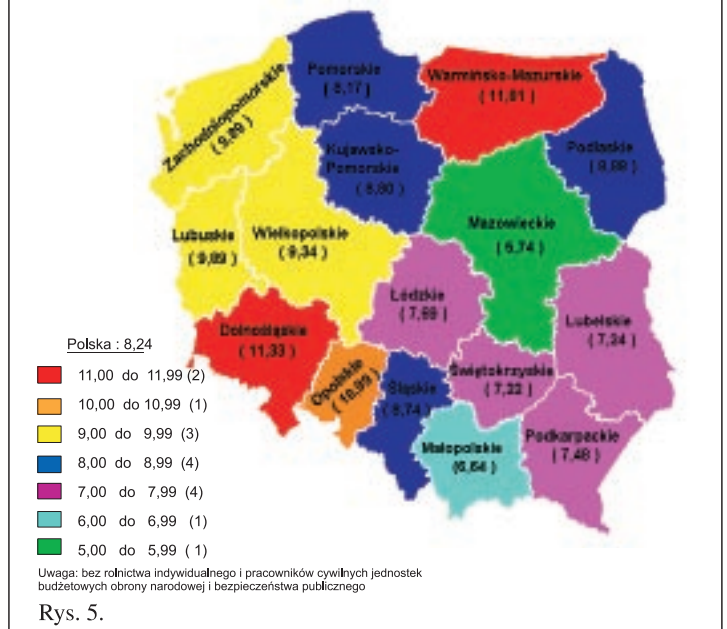
Wśród osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy w 2003 roku kobiety stanowiły 28%, a młodociani 0,3% ogółu poszkodowanych.

Analizując staż pracy na zajmowanym stanowisku przez osoby, które uległy wypadkom stwierdzono, że prawie połowa (45,7%) spośród nich to osoby ze stażem do 3 lat, a bez mała jedna trzecia (30,3%) to osoby o stażu nieprzekraczającym 1 roku. Należy jednak zauważyć, że następną najliczniejszą grupą osób poszkodowanych są pracownicy doświadczeni, o stażu pracy od 6 do 10 lat (17,4%) oraz przekraczającym 16 lat na danym stanowisku (16,7%).

Największą liczbę poszkodowanych w 2003 r. odnotowano wśród osób w przedziale wiekowym 20-49 lat. Osoby te stanowią aż 81,4% wszystkich poszkodowanych, z tego 29,6% wszystkich poszkodowanych zarejestrowano w grupie wiekowej 40-49 lat, 26,9% – w wieku 30-39 lat oraz 24,9% – dotyczyło grupy w wieku 20-29 lat.

Największą liczbę osób poszkodowanych w wypadkach w 2003 r. stwierdzono w takich grupach zawodowych, jak: **kowale, ślusarze i pokrewni (6,7% ogółu poszkodowanych); robotnicy budowlani – ogółem (6,2%), w tym robót stanu surowego i pokrewni (4,0%) oraz robót wykończeniowych (2,2%); kierowcy pojazdów silnikowych (4,8%); formierze odlewniczy, spawacze, blacharze, monterzy konstrukcji metalowych i pokrewni (4,1%); pomoce domowe, sprzątaczkę i praczkę (3,8%); robotnicy obróbki drewna, stolarze meblowi i pokrewni (3,6%); pielęgniarki i położne (3,2%); mechanicy maszyn i urządzeń (3,2%); robotnicy w przetwórstwie spożywczym (3,1%); elektromonterzy sprzętu elektrycznego i elektronicznego (2,7%); robotnicy przy pracach prostych w przemyśle przetwórczym (2,5%) oraz górnicy i robotnicy obróbki kamienia (2,3%).**

POSZKODOWANI W WYPADKACH PRZY PRACY W 2003 ROKU W WOJEWÓDZTWACH W PRZELICZENIU NA 1000 PRACUJĄCYCH (wg wstępnych danych GUS)

Ocena narażenia zawodowego

W celu oceny narażenia zawodowego pracowników gospodarki narodowej wykorzystano informacje Głównego Urzędu Statystycznego, które uzyskano na podstawie sprawozdania o warunkach pracy. W 2003 r. **badaniem objęto 59,9 tys. zakładów pracy, w tym 52,6 tys. zakładów sektora prywatnego i 7,3 tys. sektora publicznego** (w 2002 r. odpowiednio – 58,9 tys. zakładów, 51,3 tys. prywatnych i 7,6 tys. publicznych).

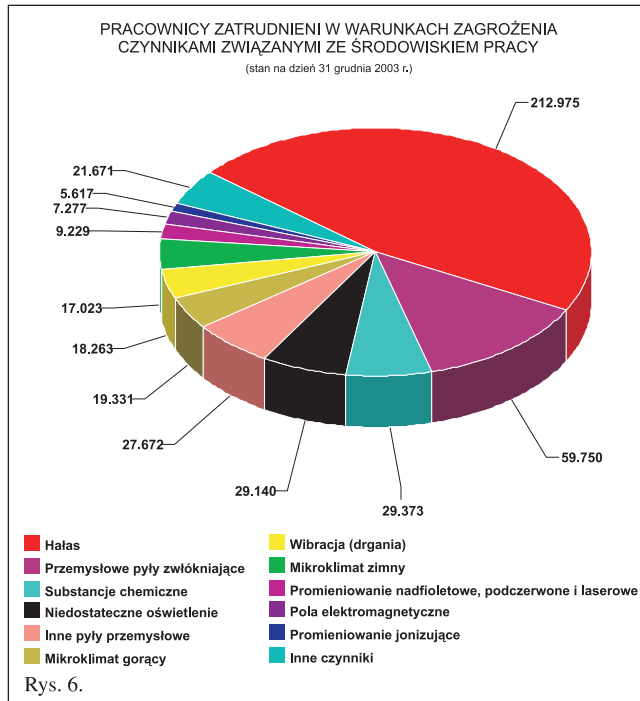
Z uzyskanych danych wynika, że w końcu 2003 r. **na 4 708,4 tys. osób objętych tą sprawozdawczością 12,3% osób było zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy, z uciążliwością pracy i czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi** (w 2002 r. odpowiednio – 4 733,8 tys. osób i 13,5%). Łącznie w tych warunkach w sektorze publicznym i prywatnym **pracowało 581,5 tys. osób**. W stosunku do ubiegłego roku **o 8,8% zmniejszyła się liczba osób pracujących w warunkach zagrożenia**.

Natomiast **liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy (przekroczenie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia) zmniejszyła się z 392,0 tys. osób w 2002 r. do 348,9 tys. w 2003 r.** (rys. 6., str. 4.).

W 2003 r. **zlikwidowano lub ograniczono 195,4 tys. osobozagrożeń** (liczba osób liczonych tyle razy na ile czynników szkodliwych są narażone) związanych z czynnikami środowiska pracy (2002 r. – 194,6 tys. osobozagrożeń), **stwierdzono też 81,5 tys. nowo powstałych lub nowo ujawnionych osobozagrożeń** (w 2002 r. 90,5 tys.).

Zmniejszyła się liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia związanego z uciążliwością pracy z 178,8 tys. osób w 2002 r. do 166,9 tys. w 2003 r.

W 2003 roku **zlikwidowano lub ograniczono 39,3 tys. osobozagrożeń** związanych z uciążliwością pracy (2002 – 47,3 tys.), **jednak równocześnie stwierdzono 25,4 tys. osobozagrożeń** nowo powstałych lub nowo ujawnionych (2002 – 26,4 tys.).

Obniżeniu uległa liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi – z 66,6 tys. osób w 2002 r. do 65,7 tys. osób w 2003 r. W 2003 r. zlikwidowano lub ograniczono 17,8 tys. osobozagrożeń związanych z czynnikami mechanicznymi (2002 – 19,1 tys.), jednak równocześnie stwierdzono 11,3 tys. osobozagrożeń nowo powstałych lub nowo ujawnionych (2002 – 12,4 tys.).

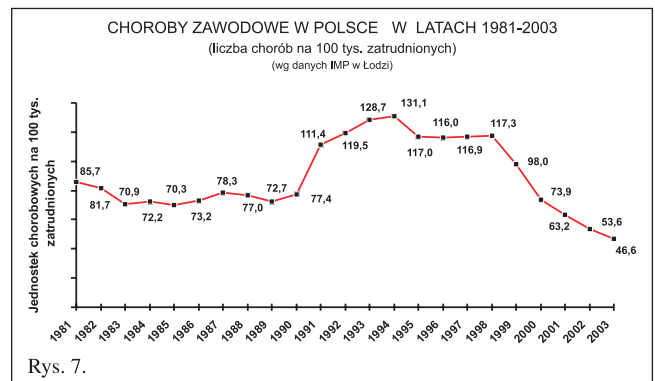
Sprawozdanie GUS o warunkach pracy za rok 2003 uwzględnia informację dotyczącą przeprowadzonej przez zakłady pracy oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy. Przeprowadzając ocenę ryzyka, zalecane jest korzystanie z PN-N-18002:2000 *Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Ogólne wytyczne do oceny ryzyka zawodowego*. Jak wynika z badania, ocenę ryzyka zawodowego przeprowadzono na 544,3 tys. stanowisk pracy, na których było zatrudnionych 1937,0 tys. osób (w 2002 r. na 503,0 tys. stanowisk pracy, na których zatrudnionych było 1904,1 tys. osób). Wyeliminowano lub ograniczono ryzyko zawodowe na 177,9 tys. stanowisk pracy, na których było zatrudnionych 643,4 tys. osób.

Choroby zawodowe

Analizę zapadalności na choroby zawodowe w 2003 r. przeprowadzono na podstawie informacji zawartych w indywidualnych „Kartach stwierdzenia choroby zawodowej”, które przesyłają stacje sanitarno-epidemiologiczne do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, co zgodne jest z zaleceniem Komisji Europejskiej z dnia 22 maja 1990 roku dla Państw Członkowskich, dotyczącym przyjęcia Europejskiego Wykazu Chorób Zawodowych 90/326/EWG.

Jak wynika z opracowania pt.: „Choroby zawodowe w Polsce w 2003 roku” przygotowanego przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi – w 2003 r. stwierdzono 4 365 przypadków chorób zawodowych. Roczny współczynnik zachorowalności wyniósł 46,6 przypadków na 100 tys. zatrudnionych (rys. 7).

Najlichnieszą grupę, pod względem poziomu zapadalności, tworzyły w 2003 r. choroby narządu głosu, wywołane nadmiernym wysiłkiem głosowym – 1100 przypadków, tj. 25,2% wszystkich chorób zawodowych. Od 1999 roku obserwowany jest znaczny

spadek zawodowych chorób narządu głosu. W 2002 r. liczba przypadków w porównaniu do 1998 r. zmniejszyła się o 65,7% wśród kobiet i 70,2% wśród mężczyzn, na co w znacznym stopniu miało wpływ m.in. odejście ze szkolnictwa i przejście na rentę z tytułu choroby zawodowej dużej grupy starszych nauczycieli o długim stażu pracy.

Na drugim miejscu znalazły się pylice płuc – 809 przypadków, tj. 18,6% ogółu chorób zawodowych. Najlichnieszę były pylice u górników kopalń węgla – 502 przypadki (62,1% w tej grupie), pylica azbestowa – 151 przypadków (18,7%) i pylica krzemowa – 116 przypadków (14,3%).

Trzecie miejsce, to obustronny trwały ubytek słuchu – 738 przypadków, tj. 16,9% stwierdzonych chorób zawodowych.

Kolejną grupę stanowiły choroby zakaźne lub pasożytnicze, albo ich następstwa – 550 przypadków, tj. 12,6% ogółu chorób zawodowych. Wśród nich przeważały zachorowania na: boreliozę – 221 przypadków (40,2% tej grupy), wirusowe zapalenie wątroby (wzw) – 186 przypadków (33,8%). W 117 przypadkach stwierdzono wzw typu C, a w 56 przypadkach wzw typu B. Ponadto stwierdzono gruźlicę w 93 przypadkach (16,9%).

W 2003 roku choroby skóry stwierdzono w 214 przypadkach (4,9%), natomiast alergiczne kontaktowe zapalenia skóry stwierdzono u 190 osób (88,8%). Stwierdzono także 164 przypadki zespołu wibracyjnego (3,8%); w tej grupie dominowały zmiany kostno-stawowe, które występowały u 82 osób (50%).

Ogółem w 2003 roku odnotowano 136 przypadków ostrych i przewlekłych zatruc substancjami chemicznymi lub ich następstw (3,1%), 87 przypadków nowotworów, przy czym najczęściej występującym czynnikiem powodującym te choroby był azbest (41 przypadków) i wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (8 przypadków).

Na przestrzeni lat widoczne jest zróżnicowanie zapadalności na choroby zawodowe ogółem, a także uwzględniając poszczególne grupy schorzeń. W 2003 roku liczba nowo stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się o 550 przypadków, tj. o 11,2%.

Podobnie jak w latach poprzednich, większość stwierdzonych w Polsce w 2003 roku chorób zawodowych, powstała w wyniku wieloletniej ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe. Po wyłączeniu z analizy tych chorób, w przypadku których okres narażenia na czynnik etiologiczny nie odgrywał istotnej roli w ich powstaniu, tj. chorób zakaźnych i inwazyjnych oraz chorób o podłożu alergicznym okazało się, że 92,8% stwierdzonych przypadków powstało po minimum 10-letnim, zaś 60,7% po 20-letnim okresie pracy w kontakcie z czynnikiem, który spowodował te zachorowania. Fakt ten miał wpływ na strukturę chorób zawodowych według wieku – ogółem 90,9% stwierdzeń dotyczy osób powyżej 40. roku życia. Najlichnieszą grupę stanowiły osoby w wieku 50-59 lat – 47% ogółu przypadków.

* * *

W *Ocenie stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w Polsce w 2003 roku* stwierdzono, że chociaż na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat liczba wypadków przy pracy i chorób zawodowych uległa zmniejszeniu, to wymaga on poprawy i konsekwentnych działań – szczególnie ze strony pracodawców, których wysiłki uznano za niewspółmierne do potrzeb, a wiedzę o przepisach prawa pracy za niewystarczającą. Działania te muszą być wspierane przez organy państwa tworzące prawo dostosowane do standardów międzynarodowych, a zwłaszcza do prawa Wspólnot Europejskich, gwarantującego bezpieczeństwo i ochronę zdrowia wszystkim pracownikom.

Stwierdzono także, iż podstawowym warunkiem osiągnięcia istotnej poprawy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładach jest uzyskanie wyższego tempa wzrostu gospodarczego kraju, czego symptomy pojawiają się. Niezbędne jest również intensyfikowanie działalności kontrolnej przez organy nadzoru i kontroli nad warunkami pracy, połączonej z nadzorem w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, szczególnie w małych zakładach pracy.

Polska, jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do wypełniania deklaracji zawartych w dokumencie pt. *Dostosowanie do zmian w pracy i społeczeństwie: nowa strategia Wspólnoty w dziedzinie zdrowia i bezpieczeństwa w pracy na lata 2002–2006 – główne założenia*. Według tej strategii – bezpieczeństwo i zdrowie w pracy są obecnie jednym z najważniejszych sektorów polityki społecznej UE. Strategia UE na lata 2002–2006 zawiera trzy nowatorskie cechy:

- globalne podejście do dobrego samopoczucia w pracy, uwzględniające pojawianie się nowych rodzajów ryzyka, zwłaszcza natury psychospołecznej w celu poprawy jakości pracy
- wzmocnienie kultury prewencji ryzyka, połączenie różnorodnych instrumentów politycznych oraz budowanie partnerstwa pomiędzy wszystkimi stronami zaangażowanymi w sprawy bhp
- uświadomienie, że brak polityki bezpieczeństwa i higieny pracy generuje koszty, które ciążyą na gospodarce i społeczeństwie.

Realizacji tej strategii sprzyja wdrożenie do prawa krajowego większości dyrektyw UE z obszaru *Polityka społeczna i zatrudnienie*. Jednak nie w pełni zostały wdrożone do prawa polskiego dyrektywy:

- **90/394/EWG** w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych podczas pracy
- **98/24/WE** w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed ryzykiem związanym z czynnikami chemicznymi w miejscu pracy
- **2000/54/WE** w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie czynników biologicznych w miejscu pracy (która zastąpiła dyrektywy: 90/679/EWG, 93/88/EWG, 95/30/WE, 97/59/WE i 97/65/WE)
- **2002/44/WE** w sprawie minimalnych wymagań w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa dotyczących narażenia pracowników na ryzyko spowodowane czynnikami fizycznymi (wibracją)
- **2003/10/WE** w sprawie minimalnych wymagań w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa dotyczących narażenia pracowników na ryzyko spowodowane czynnikami fizycznymi (hałasem)
- **2003/18/WE** zmieniająca Dyrektywę 83/477/EWG w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy.

Wdrożenie trzech pierwszych dyrektyw należy do właściwości ministra zdrowia.

Minister Gospodarki i Pracy zapowiada, że będą kontynuowane prace w kierunku pełnej harmonizacji prawa polskiego z unij-

nym. Będą także prowadzone prace związane z uwzględnieniem w prawie krajowym postanowień dotychczas nie ratyfikowanych konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy.

W 2004 roku ratyfikowano **Konwencję MOP nr 148 dotyczącą ochrony pracowników przed zagrożeniami zawodowymi w miejscu pracy, spowodowanymi zanieczyszczeniem powietrza, hałasem i wibracją** oraz **Konwencję MOP nr 161 dotyczącą pracowniczych służb zdrowia**.

Trwają prace nad projektem ustawy w sprawie ratyfikacji **Konwencji MOP nr 170 dotyczącej bezpieczeństwa przy używaniu substancji i preparatów chemicznych w pracy**, a także nad zbadaniem możliwości związania się przez Polskę postanowieniami **Konwencji MOP nr 162 dotyczącej bezpieczeństwa w stosowaniu azbestu** i **Konwencji MOP nr 174 dotyczącej zapobiegania poważnym wypadkom przemysłowym**.

W 2005 roku będą badane możliwości ratyfikacji **Konwencji MOP nr 155 dotyczącej bezpieczeństwa, zdrowia pracowników i środowiska pracy**.

W Centralnym Instytucie Ochrony Pracy – Państwowym Instytucie Badawczym będą finalizowane prace nad realizacją programu wieloletniego pn. „Dostosowywanie warunków pracy w Polsce do standardów Unii Europejskiej”, ustanowionego na lata 2002–2004 przez Radę Ministrów w dniu 27 czerwca 2001 r. Po przyjęciu przez Radę Ministrów uchwały w sprawie ustanowienia II etapu tego programu na lata 2005 – 2007 (uchwała została podjęta 29 czerwca 2004 r.)^{*} – w Centralnym Instytucie Ochrony Pracy – Państwowym Instytucie Badawczym przewiduje się opracowanie rozwiązań prawnych, organizacyjnych i technicznych, ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich oraz nowych wyrobów i technologii, umożliwiających pracodawcom i pracownikom w Polsce osiągnięcie stanu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy porównywalnego z istniejącym w krajach UE w aspekcie wzrostu konkurencyjności gospodarki.

W celu uzyskania poprawy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy uznano za niezbędne utrzymanie wysokiej intensywności kontroli przeprowadzanych w zakładach pracy przez organy nadzoru i kontroli nad warunkami pracy, w tym w szczególności przez Państwową Inspekcję Pracy i Państwową Inspekcję Sanitarną. Organy te w większym zakresie powinny wykorzystywać przewidziane prawem środki represyjne, zwłaszcza w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia pracowników.

W związku ze wzrostem liczby wypadków przy pracy w górnictwie – Wyższy Urząd Górniczy wspólnie z Państwową Inspekcją Pracy powinien kontynuować intensywne działania o charakterze kontrolnym i prewencyjnym. WUG powinien w dalszym ciągu podejmować działania ograniczające intensywność eksploatacji i liczbę osób przebywających bezpośrednio w strefach zagrożenia oraz aktywizować działania związane z wdrażaniem systemów zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy w zakładach górniczych.

Szczególną rolę w dziedzinie powszechnej edukacji przypisano Ministerstwu Edukacji Narodowej i Sportu, które powinno kontynuować działania zmierzające do stałego uwzględnienia problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ergonomii w szkolnych programach nauczania.

Są to tylko niektóre zadania wymienione w podsumowaniu tego dokumentu. (em)

* por. str. 6.